

MEMORANDUM

PROVINCIE :: UTRECHT

2014WMC23

DATUM	6-3-2014
AAN	Commissie Wonen, Maatschappij en Cultuur
VAN	Mw. A.M.A. Pennarts-Pouw
DOORKIESNUMMER	06 275 872 50 (Jelmer Prins)
ONDERWERP	Koers Nieuwe Hollandse Waterlinie

Geachte dames en heren,

De provincies zijn op basis van decentralisatieafspraken met het Rijk vanaf 2014 verantwoordelijk voor het nationaal project Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW). We bereiden met Gelderland, Noord-Brabant, Noord-Holland en Zuid-Holland een bestuursovereenkomst en een gezamenlijk koersdocument voor, waarin we afspreken welke onderwerpen we centraal beleggen en hoe we dat organiseren en financieren.

Volgens de termijnagenda zou ik de nieuwe koers van de NHW op 24 maart 2014 met u bespreken. De voorbereiding van de concept-bestuursovereenkomst en het gezamenlijke koersdocument vergt echter meer tijd dan voorzien. Zij zullen naar verwachting voor het zomerreces aan u worden voorgelegd. Tevens presenteer ik dan een nieuwe koers voor het Utrechtse gebiedsprogramma 2015 – 2020. Met dit memo informeer ik u over de voortgang.

Terugblik

De Nieuwe Hollandse Waterlinie, zo'n 85 km lang en 2 tot 5 km breed, slingert zich door het landschap van Midden-Nederland als een reusachtig militair-historisch monument. De Linie werd aangelegd in 1814 en is sindsdien steeds opnieuw aangepast en verbeterd. Het is een geheel van cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle elementen zoals forten, vestingsteden, open schootsvelden en een ingenieus waterbouwkundig systeem van kanalen en sluisen. De provincie Utrecht alleen al telt 30 forten.

Het nationaal project Nieuwe Hollandse Waterlinie is als samenwerkingsproject van Rijk en provincies gestart in 2004. Het programma loopt tot en met 2020. Het doel is de linie weer herkenbaar, beleefbaar en toegankelijk te maken en een nieuwe functie te geven (beleidsvisie *Panorama Krayenhoff*, 2004). De samenwerking is in 2005 vastgelegd in een bestuursovereenkomst (*Pact van Rijnauwen*). In 2012 zijn de gezamenlijke NHW-ambities herijkt in *Linie in bedrijf*.

In de periode 2007-2014 is in Utrecht € 70,5 miljoen besteed aan NHW-projecten, waarvan € 35 miljoen coalitie- en ILG-middelen (Nota Ruimte). Het betreft een integraal gebiedsprogramma, dat bijdraagt aan zichtbaar en beleefbaar erfgoed, aantrekkelijk landschap en vestigingsklimaat, toerisme en recreatie, natuur- en waterbeheer. We hebben 12 forten en tal van kleinere elementen als sluisen en bruggen gerestaureerd. Ook hebben we recreatieve routes, verbindingen en overstappunten ontwikkeld en geïnvesteerd in goed natuurbeheer. Het Waterliniemuseum Fort bij Vechten nadert zijn voltooiing en wordt volgend jaar geopend.

De status van UNESCO Werelderfgoed was in *Panorama Krayenhoff* al de stip op de horizon. Dit is voor Utrecht bevestigd in de Cultuurnota 2012-2015 *Cultuur van U* en in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028. De NHW staat sinds 2011 op de voorlopige lijst van door Nederland voor te dragen werelderfgoed. In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening worden provincies verplicht werelderfgoed (inclusief voorlopige lijst) in hun Provinciale Ruimtelijke Verordening te begrenzen en te borgen. De Utrechtse PRV 2013 voldoet aan die verplichting. De NHW is ten slotte in aanwijzing als rijksmonument en geniet als zodanig ook wettelijke bescherming op basis van de Monumentenwet.

Ambitie

In 2020 willen we het volgende hebben bereikt:

- NHW is aangemerkt als UNESCO Werelderfgoed;
- Status UNESCO Werelderfgoed zorgt voor goed vestigingsklimaat en internationaal toerisme;
- Het siteholderschap voor het Werelderfgoed is belegd bij de vijf provincies gezamenlijk;
- NHW is goed en eenduidig geborgd in provinciale en gemeentelijke ruimtelijke plannen en regels;
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zijn kwalitatief hoogwaardig en geënt op de cultuurhistorische waarde van de NHW;
- De samenwerkende waterliniemusea vertellen gezamenlijk het verhaal van de NHW op een manier die een brede doelgroep aanspreekt en zorgen zo voor een groot publieksbereik;
- De samenwerkende waterliniemusea coördineren evenementen, toeristische routes, educatie, pr & marketing over de hele NHW en de Stelling van Amsterdam;
- De forten van de NHW zijn herbestemd op een wijze die optimaal bijdraagt aan provinciale beleidsdoelen;
- De NHW wordt goed beheerd en terreinen zijn zoveel mogelijk openbaar toegankelijk;
- Private partners dragen optimaal bij aan beheer en herbestemming van objecten van de NHW.

Interprovinciale samenwerking

In het landelijke koersdocument staat de nominatie van de NHW als UNESCO Werelderfgoed centraal (aansluitend bij de Stelling van Amsterdam, die de status al heeft) en in samenhang daarmee de gezamenlijke zorg voor beheer, bescherming en publieksbereik. De UNESCO-status is belangrijk vanwege de enorme uitstraling op 'Utrecht topregio': een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor burgers en bedrijven en een groot toeristisch potentieel. De provincies willen gezamenlijk optrekken als 'siteholder', wat betekent dat ze de bijzondere cultuurhistorische waarden van de NHW moeten benoemen, beschermen en uitdragen. Het voorlopige nominatiedossier moet op 1 november a.s. worden ingediend bij het Rijk. Op basis daarvan zal worden bepaald in welk jaar de NHW wordt voorgedragen bij UNESCO.

In samenhang met de UNESCO-ambitie willen de provincies het publieksbereik en het beheer van de NHW centraal organiseren. Ten behoeve van het publieksbereik krijgen de samenwerkende waterliniemusea (Waterliniemuseum Fort bij Vechten, Slot Loevestein en Vestingmuseum Naarden) een centrale rol. Ten behoeve van het beheer wordt een managementplan opgesteld dat dient als basis voor afspraken met eigenaren. Tevens wordt de mogelijkheid van een gezamenlijk beheer- en ontwikkelfonds onderzocht. Het Nationaal adviescollege NHW (kwaliteitsteam onder voorzitterschap van de Rijksadviseur Landschap en Water) blijft beschikbaar voor advies bij grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen en conflictsituaties.

Met het siteholderschap wordt aandacht voor de NHW een structurele taak voor de provincies. We willen het gezamenlijke beleid laten uitvoeren door een interprovinciale projectorganisatie, op basis van een nieuwe bestuursovereenkomst. Ook over de taken van de samenwerkende NHW-musea, waaronder Waterliniemuseum Fort bij Vechten, willen we afspraken maken. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan de ambtelijke voorbereiding en op 10 april a.s. zal de Liniecommissie zich uitspreken over de landelijke koers. De gezamenlijke taken worden nu nog uitgevoerd door het nationaal projectbureau, maar dat zal als onderdeel van DLG worden opgeheven.

Koers provincie Utrecht 2015-2020

Het provinciale koersdocument vormt de pendant van het landelijke koersdocument en focust op de verantwoordelijkheid die primair bij de provincies afzonderlijk komt te liggen: ruimtelijk beleid, met daarin beschermingsdoelstellingen, en gebiedsontwikkeling-nieuwe-stijl. Het Utrechtse uitvoeringsprogramma gaat een nieuwe fase in, waarin gebiedsontwikkeling veel meer vanuit de gebruiker wordt benaderd en maatschappelijk 'eigenaarschap' wordt versterkt. De focus ligt op kansen die zich voordoen op basis van de energie in de samenleving. Om daarbij toch te sturen en ook aan te geven waar vanuit oogpunt van provinciaal beleid maximaal resultaat kan worden geboekt, is een zogenaamde Waardemeter opgesteld. Deze geeft per fort(biotop) aan hoe deze scoort op verschillende indicatoren die relevant zijn voor beleid en gebiedsontwikkeling.

Ook de financiering van het uitvoeringsprogramma was op basis van afspraken met het Rijk geregeld tot en met 2014. Volgens *Panorama Krayenhoff* en *Linie in bedrijf* zou de provincie Utrecht tot 2020 nog circa € 33 miljoen moeten investeren (niet 'hard' vastgelegd in bestuursovereenkomst of

uitvoeringsprogramma). Gezien de nieuwe economische realiteit is dat niet haalbaar en ook niet nodig. Na kritische beschouwing en op basis van de nieuwe wijze van gebiedsontwikkeling is voor de periode 2015-2020 behoefte aan een uitvoeringsbudget van ruim een derde van dat bedrag. Daarbij is het uitgangspunt dat de bijdragen van publieke en private partners omhoog gaan en de overheid vooral de 'onrendabele top' van restauratieprojecten voor herbestemming financiert. Maar er zijn projecten die primair afhankelijk zullen blijven van publieke financiering, zoals aanleg van recreatieve routes. Een belangrijk onderdeel van de nieuwe koers is ook een stimuleringsbudget voor pilotprojecten op het gebied van ondernemerschap en duurzaamheid.

De financiële aspecten van de beide koersdocumenten en de bestuursovereenkomst worden in de vervolgprocedure aan u voorgelegd.

Vervolgprocedure

Liniecommissie over concept-bestuursovereenkomst en landelijk koersdocument: 10 april 2014

Besluitvorming PS over bestuursovereenkomst en koersdocumenten: voor zomerreces 2014

Ondertekenen bestuursovereenkomst NHW: derde kwartaal 2014

Indienen voorlopig nominatiedossier Werelderfgoed bij het Rijk: 1 november 2014

Gedeputeerde Cultuur, Jeugdzorg, Bestuur, Communicatie en Strategie,

Mariëtte Pennarts-Pouw